

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і оподаткування підприємницької
діяльності»
(назва освітньої програми)

на тему: «Запаси на вітчизняних підприємствах транспортної галузі: методика
обліку, аналізу та контролю (на прикладі ТОВ «Ніка Марін ЛТД»)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка б1 групи факультету менеджменту,
обліку та інформаційних технологій
Задніпряна Анна Сергіївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професорка
(науковий ступінь, вчене звання)
Артюх Оксана Валентинівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запаси займають одне з провідних місць в структурі активів промислових підприємств, оскільки вони є основою для виробничої діяльності та фактором забезпечення сталості та безперервності діяльності суб'єкта господарювання. Без них також неможливо здійснювати не лише процеси виробництва та реалізації продукції, а й виконувати адміністративні, збутові та інші важливі функції. Для будь-якого підприємства підтримка оптимальної кількості запасів на складі є запорукою успішної та безперебійної діяльності, а це в свою чергу допомагає досягти підприємству своєї мети – отримання максимально можливої величини прибутку. Також запаси значно впливають на фінансовий стан підприємства, на показники його ліквідності та платоспроможності, забезпеченість підприємства власними оборотними коштами та його фінансову стійкість.

Швидкі зміни в світовій економіці, перехід до енергозберігаючих технологій та попит на екологічну продукцію є одними з передумов виникнення потреби перегляду положень обліку, контролю та аналізу запасів, а також методики формування та обробки отриманої інформації.

Ділянка обліку запасів наразі є однією з основних при веденні обліку. Тому надважливим є правильне та вчасне документування всіх операцій руху запасів та визначення залишків на складі, що допоможе контролювати їх збереження, надходження, переміщення та вибуття, а також уникати викривлення витратної частини діяльності. Систематизувавши цю інформацію, управлінський персонал буде приймати більш ефективні та раціональні рішення стосовно обсягів закупівлі, виробництва та реалізації, мінімізувати витрати, а також визначати та встановлювати найбільш вигідні ціни на продукт своєї діяльності.

У зв'язку з цим проблеми бухгалтерського обліку, внутрішньогосподарського контролю та аналізу запасів на підприємствах є актуальними. Вагомий внесок у вивчення сучасних аспектів обліку запасів зробили вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких П.С. Безруких, В.М. Бойко, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, З.В. Задорожний, З.В. Гуцайлюк, Я.Д. Крупка, М.В. Кужельний, А.А. Оглобін, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, П.С. Смоленюк. Вони здебільшого приділяли свою увагу визначенню сутності дефініції «запаси», їх класифікації та складу, операціям надходження, реалізації і внутрішнього переміщення та їх відображенню в регістрах обліку, порядку документального оформлення операцій, проблемним питанням оцінки запасів, вибору оптимального методу списання запасів, недолікам сучасного обліку запасів та шляхам їх подолання. Проте, маємо думку, що в їхніх працях недостатньо дослідженими є проблеми застарілості форм первинної документації та їхнього удосконалення, підвищення ефективності використання запасів для зниження собівартості готової продукції та збільшення суми прибутку, а також контролю відповідності даних в паперових документах та в автоматизованих системах обліку, які використовує підприємство.

Тому, зважаючи на вищеперелічені аргументи, питання правильного ведення обліку, а також здійснення контролю та аналізу запасів є надзвичайно актуальними, особливо для виробничих підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення та систематизація теоретичних та практичних основ бухгалтерського обліку, аналізу та контролю запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД» та надання рекомендацій щодо їх удосконалення.

Завдання дослідження:

- дослідити поняття «запаси», їх склад та структуру, способи їх класифікації та оцінки;
- розглянути порядок документального оформлення операцій, пов'язаних з запасами та їх рухом, особливості їх обліку та розкриття інформації про них в регістрах обліку та звітності;
- вивчити всі етапи руху запасів теоретично та практично на прикладі ТОВ «Ніка Марін ЛТД», надати рекомендації щодо удосконалення окремих ділянок і процесів обліку, пов'язаних з запасами;
- ознайомитися з особливостями контролю запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД» та запропонувати шляхи покращення системи внутрішнього контролю;
- провести аналіз структури, складу та ефективності використання запасів досліджуваним підприємством;
- побудувати економіко-математичну модель за даними звітності ТОВ «Ніка Марін ЛТД».

Об'єкт дослідження – господарські операції та процеси, пов'язані з обліком, аналізом та контролем запасів в межах вітчизняного підприємства транспортної галузі.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, організаційних, методичних та практичних засад обліку, аналізу та контролю запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД»

Методи дослідження. При підготовці та написанні кваліфікаційної роботи були використані наступні методи дослідження:

- для дослідження теоретичних основ бухгалтерського обліку, економічного аналізу та внутрішнього контролю запасів: індукція та дедукція, аналіз та синтез, схематичний;
- для вивчення класифікації запасів та порівняння трактування поняття «запаси» з точки зору різних авторів та нормативних-правової бази: монографічний та групування;
- для визначення правильності ведення та стану обліку та контролю запасів на підприємстві: спостереження;
- для зіставлення бухгалтерської інформації за різні періоди: порівняння;
- для формуванні висновків на основі проведеного дослідження: узагальнення;
- для дослідження особливостей зміни вартості запасів протягом визначеного періоду, структури та складу запасів, динаміки зміни результатів фінансово-господарської діяльності підприємства: економічного та кореляційно-регресійного аналізу;
- для відображення отриманої аналітичної та статистичної інформації: табличний та графічний.

Інформаційна база дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи магістра були досліджені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали та доповіді наукових конференцій, статті в наукових журналах, періодичні видання, монографії, спеціалізовані книги та підручники з обліку, дані засобів масової

інформації та мережі Internet, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, Податковий Кодекс України, закони України, накази Міністерства фінансів України, офіційні документи органів законодавчої й виконавчої влади, повідомлення-роз'яснення Державної податкової служби України, національний План рахунків бухгалтерського обліку, статистичні дані, а також установчі документи підприємства, Наказ про облікову політику, первинні документи, реєстри обліку, фінансова, управлінська та статистична звітність досліджуваного підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань) та 31 додатку. Загальний обсяг роботи становить 173 сторінки. Робота містить 20 таблиць, 15 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися та отримали позитивну оцінку на Студентській конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах військового стану», присвяченій 79-річчю визволення міста Одеси від фашистських загарбників (м. Одеса, 10-14 квітня 2023 року) [5] та на IX Міжнародній студентській науково-практичній інтернет-конференції, імені професора Л. М. Крамаровського (м. Одеса, 20 квітня 2023 року) [42; 60], а також опубліковані в Науковому віснику Одеського національного економічного університету [58].

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Перший розділ «Теоретичні аспекти обліку запасів на вітчизняних підприємствах транспортної галузі» присвячено теоретичним основам обліку запасів на підприємствах транспортної галузі та висвітленню існуючих проблем сучасного обліку в частині обліку запасів.

У другому розділі «Діюча практика обліку запасів на підприємстві тов «Ніка Марін ЛТД» наведено загальну фінансово-господарську характеристику підприємства, розкрито особливості обліку операцій з запасів в ТОВ «Ніка Марін ЛТД» та розкрито напрями удосконалення обліку запасів.

У третьому розділі «Внутрішній контроль та аналіз запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД» досліджено питання організації внутрішнього контролю операцій з руху запасів, здійснено аналіз структури та ефективності використання запасів, побудовано модель ефективності використання запасів ТОВ «Ніка Марін ЛТД», надано рекомендації щодо удосконалення внутрішнього контролю та підвищення ефективності діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було виявлено, що не дивлячись на те, що запаси становлять незначну частку у складі оборотних активів ТОВ «Ніка Марін ЛТД», вони є надважливо складовою діяльності, адже для ведення фінансово-господарської діяльності будь-якому транспортному підприємству необхідна достатня кількість палива та запасних частин. Саме це зумовлює важливість правильної організації обліку, внутрішнього контролю та аналізу операцій з запасами.

При написанні кваліфікаційної роботи було досягнуто поставленої мети – узагальнено та систематизовано теоретичні та практичні основи бухгалтерського обліку, аналізу та контролю запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД» та надано рекомендації щодо їх удосконалення. Це було зроблено за допомогою вирішення всіх окреслених завдань.

Результати проведеного наукового дослідження дозволяють виділити наступні висновки.

Під час дослідження поняття та сутності запасів було виявлено, що на сьогоднішній день існує багато визначень цієї дефініції в науковій економічній літературі та нормативно-правових джерелах, тому було розроблене власне трактування: запаси – це частина оборотних активів підприємства, яка повністю використовується в процесі господарської діяльності для виробничих, адміністративних або збутових цілей протягом одного року або операційного циклу. При здійсненні фінансово-господарської діяльності досліджуване підприємство використовує визначення, що наведене в НП(С)БО 9.

Було виявлено, що запаси на підприємствах можуть виконувати чотири основні функціональні ролі: запаси для виробництва, для реалізації, для споживання та товарні запаси.

Важливим моментом було дослідження основних підходів до класифікації запасів з точки зору вітчизняних та зарубіжних науковців, а також відповідно до НП(С)БО 9 та МСБО 2.

Було розглянуто критерії визнання запасів активами, способи їх оцінки на кожному етапі життєвого циклу, методи розподілу транспортно-заготівельних витрат, а також порівняно особливості оцінки запасів за міжнародними та національними стандартами обліку.

Досліджуване підприємство ТОВ «Ніка Марін ЛТД» є вітчизняним підприємством, основним видом діяльності якого є здійснення та організація міжнародних та внутрішніх вантажних перевезень автомобільним та залізничним транспортом. Тому було розглянуто особливості діяльності та обліку запасів на підприємствах транспортної галузі України.

Головною особливістю обліку запасів на транспортних підприємствах є те, що їхню основну частину складають паливно-мастильні матеріали (паливо різних видів, масла, консистентні мастила і спеціальні рідини) та різноманітні запчастини.

Спосіб відображення операцій з придбання палива ведеться в залежності від того, де заправляють транспорт: на власних виробничих дільницях підприємства або через сторонні автозаправні станції. Придбання палива транспортними підприємствами також можливе у декілька способів: за допомогою готівкових або безготівкових розрахунків, з використанням відомостей, талонів або паливних карток. Кожен з наведених способів має свої особливості обліку.

Списання палива в обліку транспортних підприємств проводиться на підставі подорожніх листів водіїв, а також документів автозаправних станцій (чеків, відомостей), які підтверджують придбання палива.

Запасні частини можуть надходити на транспортні підприємства від постачальників, у комплекті з придбаними основними засобами або внаслідок їхньої ліквідації, після ремонту допоміжними службами або в разі виготовлення ними. При

цьому на кожний об'єкт заводиться картка складського обліку. Більшу частину запчастин на транспортних підприємствах займають шини та акумулятори. Їх особливістю є обов'язковість звітування перед управлінням екологічної безпеки при вибутті з підприємства для правильної утилізації.

Дослідження теоретичних аспектів обліку запасів охопило всі етапи руху запасів: надходження, передача матеріально-відповідальним особам, переміщення всередині підприємства, списання. Під час вивчення теоретико-методичних основ обліку запасів вітчизняних транспортних підприємств було виявлено низку проблем, які було обґрунтовано, а також було знайдено шляхи їх вирішення як на рівні окремого підприємства, так і на рівні державного регулювання за допомогою внесення змін до законодавства.

Було розглянуто загальну економічну характеристику підприємства та виявлено, що наразі підприємство має деякі проблеми з платоспроможністю та ліквідністю і перебуває в нестійкому фінансовому стані за рахунок скорочення обсягів діяльності у зв'язку з воєнним станом.

Облік на підприємстві повністю автоматизовано за допомогою програм «1С: Підприємство 8.3» в конфігурації «Управління торговим підприємством для України», а також «М.Е.Дос», доступ співробітників до інформації забезпечується за допомогою доступу до спільного серверу, а комунікація з контрагентами та співробітниками різних підрозділів відбувається за допомогою електронної пошти.

Під час вивчення діючої практики обліку запасів на ТОВ «Ніка Марін ЛТД» було розглянуто особливості документального оформлення операцій з запасами та їх відображення в автоматизованій системі обліку, досліджено систему внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Було з'ясовано, що підприємство при веденні обліку дотримується всіх вимог чинного законодавства, зокрема, НП(С)БО 9 та ПКУ, операції в систему не вносяться без наявності підтверджуючих документів, а вся необхідна первинна документація оформляються вчасно та зберігаються в бухгалтерії. Внутрішній контроль запасів відбувається на всіх етапах управління та здійснюється безперервно, проте для більш ефективної діяльності рекомендується створити окремий орган – Службу внутрішнього контролю.

Не зважаючи на це підприємство все ж має деякі проблеми в частині обліку запасів. Передусім це: необґрунтованість обраного методу списання запасів, недостатність інформації в частині обліку запасів в Наказі про облікову політику, неоприбуткування паливних карт на забалансовий облік, великий розрив в часі між надходженням в бухгалтерію документів в електронному вигляді та у фізичному, відсутність затверджених графіків документообігу та детального аналітичного обліку запасів, формальність проведення інвентаризації. Проте ці проблеми не є критичними і їх можна вирішити за допомогою впровадження наведених вище рекомендацій. виправлення всіх недоліків допоможе підприємству підвищити оперативність та інформативність обліку в цілому та в частині запасів.

Аналіз запасів ТОВ «Ніка Марін ЛТД» показав, що на підприємстві в цілому нестабільна структура оборотного капіталу та прослідковується тенденція до стрімкого зменшення частки запасів в ньому. Так, у 2021 році частка запасів складала

1,07% і найбільшу питому вагу в ній займало паливо, а на кінець 2022 року на складах не залишалося залишків запасів.

Аналіз ефективності використання запасів ТОВ «Ніка Марін ЛТД» показав, що за період 2020-2022 років значно знизилась ефективність використання запасів, про що свідчать показник рентабельності та інтегральний показник ефективності використання запасів. Зростання коефіцієнта оборотності та показника віддачі запасів також є наслідком негативної тенденції скорочення обсягів діяльності, оскільки це зростання відбувається за рахунок того, що темпи зменшення вартості запасів перевищують темпи зменшення виручки від реалізації. Також на підприємстві спостерігається зменшення матеріаловіддачі та збільшення матеріаломісткості

Причинами таких негативних тенденцій є наслідки карантину та воєнний стан на території України, а також поява більш впливових гравців на ринку транспортних послуг. Підприємству рекомендується не допускати подальшого зменшення запасів на складах, сформувати оптимальну структуру запасів, нарощувати обсяги діяльності зокрема шляхом залучення сторонніх ресурсів для пошуку нових клієнтів, а також покращувати якість своїх послуг.

Під час здійснення моделювання ефективності використання запасів ТОВ «Ніка Марін ЛТД» було виявлено, що на коефіцієнт оборотності запасів найбільший вплив наразі здійснюють наступні фактори: коефіцієнт покриття, коефіцієнт рентабельності операційної діяльності та матеріаломісткість діяльності. Відповідно до тенденції, що склалася на підприємстві протягом 2020-2022 років, було складено прогноз, який показав, що у подальшому коефіцієнт оборотності буде зростати. Це може позитивно вплинути на ефективність використання запасів та роботу підприємства в цілому за умови, що таке збільшення відбуватиметься за рахунок перевищення темпів зростання виручки над темпами зростання запасів.

Отже, в результаті дослідження обліку та внутрішнього контролю, проведенні економічного аналізу запасів ТОВ «Ніка Марін ЛТД» було виявлено деякі проблеми та надано пропозиції щодо їх вирішення та удосконалення систем обліку та контролю, а також щодо підвищення ефективності використання запасів. Скориставшись ними підприємство підвищить ефективність та результативність обліку та фінансово-господарської діяльності в цілому.